

Анализа на пристапот до информации и учество на јавноста, Архуска Конвенција во Република Македонија



МАКЕДОНСКИ ЗЕЛЕН ЦЕНТАР
www.zeleni.org.mk



Анализа на пристапот до информации и учество на јавноста, Архуска Конвенција во Македонија

Јуни 2010

Анализа на пристапот до информации и учество на јавноста, Архуска Конвенција во Македонија

Автори:

Јордан Бајрактаров, дипл. менаџер

Марија Јанковска, дипл. инж. за животна средина

Методија Саздов, дипл. инж. за животна средина

За издавачот:

Методија Саздов, дипл. инж. за животна средина

Издавач:

Македонски Зелен Центар

Адреса: Коста Новаковиќ 1А/19

1000 Скопје, Република Македонија

www.zeleni.org.mk

zeleni@zeleni.org.mk

Студијата е изработена во рамките на проектот „Зголемување на капацитетите на заинтересираните страни како дел од проектот за еколошки жаришта“, финансиран од Програмата за развој на Обединетите Нации во Република Македонија

Вовед

Конвенцијата за пристап до информации, учество на јавноста во одлучувањето и пристап до правдата за прашањата поврзани со животната средина, ги поврзува одговорноста на власта со заштитата на животната средина. Таа се фокусира на интеракција помеѓу јавноста и властите, во еден демократски контекст. Таканаречената Архуска Конвенција и дава на јавноста права, а од друга странан на властите им воведува обврски во врска со пристап до информациите, учество на јавноста и пристап до правдата. Конвенцијата содржи три широки теми или “столбови”: пристап до информации, учество на јавноста и пристап до правдата – во случај претходните два ако не се задоволени. Неколку стратешки документи и закони во државата овозможуваат адресирање на овие прашања (на пр. Вториот НЕАП во 2006 година, Законот за животна средина, Стратегијата за подигнување на свеста за животната средина од 2004 година и националниот извештај за спроведување на Архуската Конвенција). За да се гарантира спроведување на овие законски можности, потребно е јакнење на капацитетите.

УНДП разви предлог проект за Јакнење на капацитетите на граѓанските здруженија и единиците на локална самоуправа за пристап до информации и учество на јавноста како дел од компонентата за јакнење на капацитетите на проектот на УНДП за жешки точки, кој што директно ќе придонесе кон остварување на следните резултати: Зајакнати капацитети на граѓанските здруженија (со посебен осврт на локалните организации) и единиците на локалната самоуправа во врска со можностите, човековите права и техниките за учество на јавноста во процесите и процедурите на донсеување на одлуки за животна средина.

Главните задачи на овој проект може да се сумираат во следното:

- Идентификација на законските процедури за пристап до информациите поврзани со состојбата со животната средина на национално и локално ниво, информациите за движечките сили на состојбата со животната средина (изворите на загадување), притисокот врз животната средина (имисии во различни медиуми) и одговорот од локалните и владините институции за спроведување на политики и мерки за подобра животна средина;
- Општа анализа на моменталните законски процедури за пристап до информации за животна средина;
- Општа анализа на моменталното спроведување на овие законски процедури;
- Идентификација на законските процедури за активно учество на јавноста во различни процедури за животна средина, како:
 - а) оценка на влијанието врз животната средина,
 - б) подготовка на стратешки плански документи на локално и национално ниво,
 - в) стратешка оценка на животната средина и други процедури;
- Општа анализа на моменталните законски процедури за учество на јавноста во различни процедури;

- Општа анализа на моменталното спроведување на правата за активно учество на јавноста;
- Идентификување и посочување на главните причини во случај на ниско ниво на активно учество на јавноста во земјата.

ОПШТА АНАЛИЗА НА ЗАКОНСКИТЕ ПРОЦЕДУРИ ЗА ПРИСТАП ДО ИНФОРМАЦИИ ЗА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Законски основи за пристап до информации

Законските основи за спроведување на процедурите за пристап до информации и учество на јавноста во Република Македонија се поставени во неколку законски акти:

- Уставот на Република Македонија
- Закон за животна средина (Службен весник на РМ, бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08)
- Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер (Службен весник на РМ, бр. 13/06)
- Закон за ратификација на Конвенцијата за пристап до информации, учество на јавноста во одлучувањето и пристап до правдата за прашањата поврзани со животната средина (Архуска Конвенција) (Службен весник на РМ, бр. 40/99)
- Подзаконски и други законски акти и документи

Првите чекори кон овозможување на правна рамка за пристап до информации за животната средина од страна на Република Македонија беа превземени во 1999 година, кога Собранието на Република Македонија ја ратификуваше Конвенцијата за пристап до информации, учество на јавноста во одлучувањето и пристап до правдата за прашањата поврзани со животната средина, исто така позната како Архуска Конвенција. Конвенцијата ги поврзува одговорноста на власта со заштитата на животната средина. Таа се фокусира на интеракција помеѓу јавноста и властите, во еден демократски контекст. Таканаречената Архуска Конвенција и дава на јавноста права, а од друга странан на властите им воведува обврски во врска со пристап до информациите, учество на јавноста и пристап до правдата. Конвенцијата содржи три широки теми или “столбови”: пристап до информации, учество на јавноста и пристап до правдата.

Членот 118 на Уставот на Република Македонија дефинира дека меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот се интегрален дел на правниот систем и не можат да се менуваат со закон; Член 68: „Собранието на Република Македонија ... ратификува меѓународни договори“; Член 98: „Судовите судат врз основа на Уставот, законите и меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот“. Врз база на погоре споменатото, согласно законскиот систем на Република Македонија, договорите ратификувани во согласност со Уставот, имаат сила на закон и не можат да бидат менувани со закон. Ова, исто така, важи и за Конвенцијата за пристап до информации, учество на јавноста во одлучувањето и пристап до правдата за прашањата поврзани со животната средина.

Законот за животна средина овозможува оперативни механизми за Пристап до информации за животната средина, така што директно ги спроведува барањата на Архуската Конвенција. Законот е подготвен, земјаки ги во предвид начелата

на Конвенцијата. Како последица на тоа, Законот ги предвидува следните начела за пристап до информации за животната средина:

- Секој има право на пристап до информации за животната средина без притоа да мора да го докажува својот интерес;
- Правото на пристап до информации се остварува на начин определен со законот;
- Обврска да обезбедат информации за животната средина имаат сите органи определени со законот;
- Одбивање на барањето да се даде информација може да се направи само во определени случаи;
- Органите определени со овој закон имаат обврска да собираат и објавуваат информации за животната средина од делокругот на нивното работење;
- Надоместокот на трошоците за давање на бараната информација ќе бидат во висина која е разумна и не ги надминува реалните трошоци; и
- Незадоволната страна има право на пристап до правдата.

Законски обврски за пристап до информации за животната средина, но од аспект на правила и процедури за пристап до информации воопшто, се регулирани и со Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер. Овој закон ги одредува условите, начинот и процедурите за остварување на правото за пристап до информации од јавен карактер, кои ги поседуваат државните власти и други организации и институции, кои се одредени со закон, потоа, органите на општините, органите на Град Скопје, органите на општините во Град Скопје, јавните институции и служби, јавните претпријатија, физичките и правните лица кои изведуваат јавни надлежности и услуги од јавен интерес утврдени со закон (во законот идентификувани како иматели на информации).

Основни принципи на овој закон се:

- Сите физички и правни лица, домашни и странски, имаат право на слободен пристап до информации од јавен карактер;
- Пристапот до информации од јавен карактер се спроведува врз база на барање поднесено до имателот на информацијата во усна, писмена, електорнска или друга форма.

Дефиниција на информација за животна средина

Законот за животна средина, следејќи ги принципите на Архуската Конвенција, дава опширна дефиниција на информација за животната средина. Според Законот, под поимот информација за животната средина се подразбираат сите информации во писмена, визуелна, аудио, електронска или на кој било начин друга достапна форма, а кои се однесуваат на:

1. **Состојбата на медиумите и областите на животната средина**, како што се воздухот и атмосферата, водата, почвата, биолошката и пределската разновидност, вклучувајќи ги и генетски модифицираните организми, како и меѓусебната интеракција на овие елементи;
2. **Факторите**, како што се материјата, енергијата, нуклеарните горива и

- нуклеарната енергија, бучавата, радијацијата или отпадот, вклучувајќи го радиоактивниот отпад, емисиите и другите облици на испуштања во животната средина кои влијаат или би можеле да влијаат на медиумите и областите на животната средина и на животот и здравјето на човекот;
3. **Мерките**, вклучувајќи ги и административните, како што се политиката, законодавството, плановите, програмите, договорите кои се однесуваат на прашањата поврзани со животната средина, како и активностите кои можат - директно или индиректно - да влијаат врз медиумите, областите и врз факторите на животната средина, како и мерките или активностите за заштита на тие елементи;
 4. **Извештаите**, за имплементација на законите и другите прописи и акти кои се однесуваат на животната средина;
 5. **Анализа на трошоците и на придобивките** и другите финансиски и економски анализи и претпоставки кои се користат во рамките на превземените мерки и активности за заштита и за унапредување на животната средина и
 6. **Состојбите поврзани со животот и здравјето и со безбедноста на луѓето**, безбедноста на прехранбените производи, условите за живот на луѓето, местата од значење за културата и изградените објекти, во мерка во којашто тие се под влијание или би можеле да бидат под влијание на медиумите и областите на животната средина или преку вилјанијата на тие медиум и области врз кои било од состојбите на наведените елементи и фактори.

Институции што поседуваат информации за животната средина

Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) на Република Македонија, како одговорна институција за управување со информациите за животната средина, има законска обврска за ширење на информациите, во согласност со погоре споменатиот Закон за животна средина и согласно законот за Слободен пристап до информации од јавен карактер, како и согласно други закони, како што се: Законот за отпад, Законот за заштита на природата, Законот за квалитет на амбиенталниот воздух и Законот за водите. Сите овие закони поставуваат законска основа за практично спроведување и реализација, врз основа на секундарните правни акти.

Слично како и Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, Законот за животната средина дефинира дека телата, правните субјекти и поединци кои поседуваат или за кои се поседуваат информации за животната средина, треба да бидат:

- Тела на јавната администрација;
- Единици на локалната самоуправа;
- Правни лица и поединци кои, врз основа на закон или договор, вршат дејност или услуга од јавен интерес во областа на животната средина и
- Други правни лица и поединци одредени со закон.

По предлог на Министерството за животна средина и просторно планирање, Владата на Република Македонија, на 26 јуни 2007 година, усвои листа на субјекти кои поседуваат или за кои се поседуваат информации кои се однесуваат на животната средина. Листата ги содржи следните информации:

- Име на правното лице кое поседува информација за животната средина, со контакт телефонски број и адреса на веб страница;
- Табела со 4 колони која содржи:
 - o Тип на достапна информација
 - o Сектор / одделение кое ја поседува информацијата
 - o Адреса и телефонски број
 - o Начин на кој е достапна информацијата (означено со А, ако информацијата е достапна врз основа на барање, и означено со Б, доколку информацијата е достапна на веб страната на правното лице).

Моментално, листата ги содржи следните правни лица:

Субјекти кои поседуваат информации за животната средина	Адреса на веб страница
Министерство за животна средина и просторно планирање	www.moep.gov.mk
Министерство за здравство	www.moh.gov.mk
Институт за јавно здравје	www.iph.mk
Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство	www.mzsv.gov.mk
Управа за хидрометеоролошки работи	www.meteo.gov.mk
Државен завод за статистика	www.stat.gov.mk
Хидробиолошки завод	www.hio.edu.mk
Национален Парк Маврово	
Национален Парк Пелистер	
Национален Парк Галицица	www.galicica.org.mk
Универзитет Св. Кирил и Методиј	www.ukim.edu.mk
Научно истражувачка установа Рударски Институт	www.ri.com.mk

Судските и законодавните тела се исклучени од ова листа.

Листата може да се пронајде на адресата на МЖСПП на следниот линк:

<http://www.moep.gov.mk/default-mk.asp?ItemID=078EDA11886F5E4FBA5F85B2E9AB25BD> или може директно да се превземе од следниот линк:

<http://www.moep.gov.mk/WBStorage/Files/Lista%20na%20subjekti%20koi%20poseduvaat%20%20informacii%20za%20zivotnata%20sredina.pdf>

Субјектите кои поседуваат информации за животната средина се должни да определат овластено лице кое ќе биде одговорно за остварување на правото за пристап до информации за животната средина, како и да обезбедат просторија во која барателите ќе можат да ги разгледуваат или да вршат увид во бараните информации за животната средина. Субјектите кои поседуваат информации за животна средина се должни бараните податоци и информации за животната средина да ги достават или направат достапни за лицата кои побарале пристап до информации.

Овозможување на пристап до информации за животната средина

Архуската Конвенција предвидува два начина за пристап до информации за животната средина:

- Давање информации врз база на барање поднесено од физичко или правно лице (пасивно информирање) и
- Давање информации на редовна основа (активно информирање). Македонското законодавство ја следи истата логика, па така се регулирани двата начина на пристап до информациите за животната средина.

Пасивно информирање

Овој вид на пристап до информации за животната средина е поформален, односно е повеќе регулиран во постоечката регулатива во Македонија. Процесот на пристапување до информации за животната средина започнува со поднесување на барање. Овој процес има неколку главни моменти:

- Барањето за информација за животната средина може да биде поднесено до било кој субјект кој поседува информации за животна средина или за кој што постојат информации за животната средина;
- Субјектите се обврзани да овозможат пристап до бараните информации во што е можно пократко време, но не подоцна од еден месец од добивањето на барањето, или најдоцна два месеца од добивањето на барањето, доколку обемот или комплексноста на информацијата се такви што периодот од еден месец не е доволен за комплетирање на документацијата;
- Во случај да се потребни два месеца, барателот на информацијата ќе биде известен во најкратко можно време, а не подолго од истекот на еден месец, за потребата за продолжување на рокот, со објаснување на причините за продолжување;
- Барателот на информацијата на лице место ќе биде информиран за процедурите за мерење, методите на анализа, земањето на примероци, како и третирањето на примероците кои се користат за собирање на информациите;
- Информацијата треба да биде дадена во бараната форма, освен доколку истата не е веќе достапна во некоја претходно дефинирана форма која е разбирлива за јавноста;
- Доколку информацијата не е достапна во бараната форма, органот до кого е поднесено барањето за информација е должен да го извести барателот за причините зошто информацијата е поднесена во форма поинаква од бараната во рок од седум дена од добивањето на барањето;
- Барањето за информација може да биде одбиено доколку институцијата не ја поседува бараната информација, или доколку информацијата не е достапна. Субјектот кој го добил барањето е обврзан да го проследи барањето до субјектот кој ја има информацијата во рок од седум дена од добивањето на барањето, доколку знае кој ја поседува информацијата и да го информира барателот за тоа, или да му посочи на барателот кој субјект би можел да ја поседува информацијата. Во истиот зададен рок, субјектот кој ја поседува информацијата треба да му ја достави информацијата на барателот;
- Барањето за информација може исто така да биде одбиено доколку е очигледно нерационално или премногу општо. Во тој случај, субјектот од кој

е побарана информацијата е должен да го посветува барателот, напишено, за формата, содржината и обемот на барањето, во рок од 15 дена од приемот на барањето. Во случај на барање на информација која сеуште не е финализирана или се користи за интерни потреби и комуникација, барателот ќе биде информиран за субјектот кој ја подготвува информацијата, како и за рокот за кој истата ќе биде финализирана;

- Барањето за информација може да биде одбиено доколку нејзиното дистрибуирање би можело да има негативно влијание на:

- Доверливост на процедуре на одредени институции;
- Меѓународни односи, јавна безбедност и национална одбрана;
- Судски процедури, право на физичките и правните лица за фер судење, како и за правото за иницирање на судска или дисциплинска процедура;
- Доверливост на комерцијални или индустриски информации, кога таква доверливост е гарантирана со закон, со цел заштита на легитимни економски интереси;
- Заштита на физичките лица и личните податоци;
- Заштита на авторските права;
- Интерес на лица кои ја доставиле бараната информација без никаква обврска, доколку таквите лица не се согласуваат со дистрибуција на информацијата; и
- Заштита на одредени видови жив свет и/или одредени живеалишта.

Во сите погоре наведени случаи, треба да се испита дали заштитата на јавниот интерес кој се загрозува со дистрибуција на информацијата е поважен отколку интересот за дистрибуција на информацијата. Одговорните институции се обврзани да донесат одлука за одбивање на барањето, во целост или поедини делови, односно писмен заклучок, кој ќе ги содржи причините за одбивање на барањето, како и за насоки за можностите за поднесување жалба на одлуката или заклучокот.

Барателот има право да поднесе жалба за одлуката или заклучокот до Второстепената Комисија на Владата на Република Македонија за управни работи во областа на животна средина доколку субјектот до кој било поднесено барањето е административно тело. Доколку жалбата е поради одлука или заклучок донесен од единица на локалната самоуправа или од правно лице кое извршува надлежности од јавен интерес, истата ќе биде поднесена до Министерството за животна средина и просторно планирање.

Активно информирање

Активното информирање е начин на информирање кога субјектот кој поседува информација за животната средина има активен пристап во дистрибуирањето на информациите кон јавноста. Тоа може да биде дефинирано како помалку формално од информирањето врз основа на барање, поради тоа што не е толку стриктно регулирано во легислативата. Законот за животна средина ги опишува видовите на информации кои треба да бидат дистрибуирани од субјектите кои ги поседуваат информациите.

Согласно Законот МЖСПП е одговорно за собирање, обработка и презентација на официјални (релевантни, опширни и јавно достапни) податоци и

информации за состојбата и квалитетот на медиумите на животна средина, природата, бучавата, јонизирачкото и нејонизирачкото зрачење и посебните природни наследства. Сето ова се базира на податоци добиени со мониторинг и нивно адекватно процесирање, чување и користење.

Во јануари 1999 година МЖСПП формираше Канцеларија за комуникација со јавноста (ККЈ). ККЈ функционира како јавен сервис кој овозможува лесен пристап до информациите за животната средина. Од 31 јануари 2001 година, како резултат од проект за институционално јакнење и градење на капацитетите, Канцеларијата беше пренесена во нови простории, во центарот на Скопје. Канцеларијата е формирана да ги спроведува основните принципи за пристап до информации за животната средина, а крајна цел е подигнување на свеста за заштита на животната средина. Преку канцеларијата, информациите за животната средина на лесен начин се дистрибуираат до јавноста. Преку Канцеларијата, граѓаните му се обраќаат на МЖСПП со свои предлози и жалби во врска со одредени проблеми со животната средина и нивно решавање. Основањето на ККЈ придонесе за постојано интензивирање на активностите во кои има вклучување и на властите и на граѓаните. Заради овозможување на пристап на заинтересираните граѓани до корисни и нови информации, Канцеларијата има посебни компјутери за јавна употреба. Канцеларијата исто така располага со тематска библиотека за прашања поврзани со животната средина, која содржи различни книги, списанија, извештаи и други публикации од областа на животната средина.

Физичките и правните лица кои ја загадуваат животната средина се должни на МЖСПП да му поднесуваат податоци кои ги поседуваат, како и податоци од нивното само-мониторирање, секој месец. Законот за животна средина го обврзува МЖСПП да изготвува и дистрибуира извештај за состојбата со животната средина на Република Македонија, во соработка со другите органи на државната администрација, и тоа на секои три години, а истиот се доставува до Собранието на Република Македонија.

МЖСПП е одговорно за поднесување извештаи до меѓународни организации во согласност со ратификувани конвенции и договори. МЖСПП е одговорно да подготвува и дистрибуира извештаи за спроведување на годишни програм за заштита и унапредување на животната средина, како и извештаи за спроведување на релевантни плански документи. Законот одредува дека мониторингот на медиумите и областите на животната средина, како и мониторингот извршен од страна на физички и правни лица, се извршува во согласност со методологија утврдена од страна на МЖСПП. Методологијата ги одредува процедурите, начините, системите и методите за собирање на податоци за животната средина, пренесување и поднесување во согласност со законите кои регулираат одреден медиум од животната средина.

Сите податоци и информации за животната средина од мрежите за мониторинг како и од само-мониторингот од различни институции, правни и физички лица се поднесуваат до МЖСПП, односно до Македонскиот Информативен Центар за животна средина (МЕИЦ). Овој Центар има развиено и управува со база на релевантни, правилно обработени (систематизирани и стандардизирани), ажурирани, транспарентни и јавно достапни информации за статусот, квалитетот и трендовите во сите домени на животната средина (вода, воздух, почва, бучава, јонизирачко и нејонизирачко зрачење и заштитени делови и

објекти на природата). Ова е овозможено преку развивање и воспоставување на информативен систем за животна средина. Информативниот систем е планиран да овозможува опширни, ажурирани и јавно достапни информации за состојбата со природата, состојбата и квалитетот на медиумите и областите од животната средина, бучавата, јонизирачкото и нејонизирачкото зрачење, вклучувајќи и електромагнетно зрачење, како и да врши предвидување преку користење на техники за моделирање. Информативниот систем вклучува и систематизација, складирање и употреба на податоци добиени преку државните и локалните мрежи за мониторинг, од мониторингот извршен од страна на оператори обврзани за тоа со Законот, од поединечни медиум и области, како и податоци од Регистарот на загадувачи, загадувачки материји и нивните карактеристики, како и од Катастарот на загадувачи на животната средина. Направен е значаен напредок во Информативниот систем за животната средина, но сепак тој треба и понатаму да се развива во поглед на воспоставување на систем на интегрирани, меѓусебно поврзани бази на податоци за животната средина. Сепак, поради ограничени ресурси, само дел од системот е развиен. Имајќи го предвид фактот дека податоците се внесуваат во различни формати и се собираат низ различни методологии кои се користат од различни институции, системот треба да овозможи примање и внесување на податоци на сите можни начини. Поради овој факт, треба да се воспостават различни типови на доставување на податоци, како на пример: апликации од клиенти, директно доставување - од автоматски станици, внесување од Excel фајлови, директно внесување од веб страници, е-маил, итн.

Друга клучна функција на Информативниот систем е да презентира извештаи (автоматски дневни и месечни извештаи - овозможување на пристап до податоци преку веб страницата на МЖСПП). Во овој момент, на веб страницата можат да бидат најдени годишни извештаи, како и месечни извештаи за квалитетот на воздухот. МЖСПП во соработка со други релевантни институции на јавната администрација секоја година изготвува индикаторски извештај, а на секои четири изготвува извештај за состојбата на животната средина во Република Македонија. Ваквиот извештај е достапен на интернет страницата на МЖСПП и се испраќа до сите релевантни и заинтересирани институции. Покрај ова, Информативниот систем треба да презентира податоци во формат на Word и Excel - известување по барање од корисниците.

Согласно Законот за хидрометеоролошки работи („Службен весник на РМ“ бр. 19/92, 5/03), активностите на хидролошко набљудување се вршат непрекинато и претставуваат единствен хидрометеоролошки информативен систем на Република Македонија. Хидрометеоролошкиот информативен систем е вклучен во меѓународните хидролошки информативни системи. Согласно законот, Управата за хидрометеоролошки работи врши функции на центар на хидрометеоролошкиот информативен систем на Република Македонија; воспоставува и развива банки на хидролошки податоци и на податоци за квалитетот на воздухот и водите, забележани во мрежата на хидролошките станици. Согласно истиот закон, хидролошките и метеоролошките податоци и информации се јавни, освен податоците кои претставуваат воена или службена тајна. Податоците ги објавува Управата во соодветни годишници. Управата е должна преку средствата за јавно информирање да ја известува јавноста за

состојбата и развојот на водите и да дава предупредувања за развојот и наидувањето на опасни и штетни хидролошки појави.

Министерството за здравство преку Државниот санитарен и здравствен инспекторат и Републичкиот завод за здравствена заштита учествува во следењето на загадувањето на животната средина, односно во мониторингот на загадувањето на воздухот, водата, прехранбените продукти, во мониторингот и заштитата на популацијата од штетните ефекти на гасовите, јонизирачкото зрачење, бучавата и надзор на хигиено – епидемиолошката состојба на населението. Јавните здравствени организации кои се вклучени во мониторингот се обврзани да доставуваат редовно податоци до МЖСПП.

Во Републичкиот завод за здравствена заштита (РЗЗЗ) и 10 регионални заводи за здравствена заштита, постојат служби за хигиена и здравствена екологија кои имаат воспоставен мониторинг за следење на загаденоста на воздухот, здравствената исправност на водата за пиење и површинските води. Овие активности се одвиваат по усогласена методологија и динамика во согласност со постојната регулатива, а во форма на програмски задачи.

Регионалните заводи ги обработуваат и ги доставуваат, во вид на шест месечни и годишни извештаи до РЗЗЗ, податоците од мониторингот на воздухот, водата за пиење и површинските води. Во вид на месечни извештаи ги доставуваат до МЖСПП. РЗЗЗ на почетокот од секоја година изготвува збирен годишен извештај за изминатата година, во кој се обработени и презентирани сите податоци од областа на загадувањето на животната средина и здравјето на луѓето. Годишните извештаи се достапни за останатите државни органи и служби и јавноста.

Пристап до информации за животната средина - одговорности на општините

Општините, градот Скопје и општините во градот Скопје се обврзани да овозможуваат пристап до информации за животната средина. Овие обврски ги имаат добиено со:

- Законот за животна средина
- Законот за квалитет на амбиенталниот воздух (Сл. Весник на РМ Бр. 67/04, 92/07)
- Законот за отпад (Сл. Весник на РМ Бр. 68/04, 71/04, 107/07, 102/08)
- Законот за заштита на природата (Сл. Весник на РМ Бр. 67/04, 14/06, 84/07)

Законот за животна средина ги регулира обврските и правата на општините поврзани со информациите за животната средина, како што се:

- Општините и градот Скопје, можат, во согласност со закон, да воспостават локални мрежи за мониторинг, за да спроведуваат мониторинг на поединечни медиуми и области од животната средина. Тие се независни во воспоставувањето на овие мрежи до степен да финансиските средства потребни за воспоставување, управување, одржување и развој на локалните мрежи за мониторинг, можат да бидат обезбедени од буџетот на општините и градот Скопје, и од други извори, во согласност со закон или

- релевантни акти на општините или градот Скопје;
- Општините, Градот Скопје и општините во Градот Скопје, за нивните територии можат да воспостават и одржуваат Катастар за животна средина. Градоначалникот на општината, Градоначалникот на Град Скопје и Градоначалниците на општините на Град Скопје ќе ги доставуваат податоците од Катастарот до МЖСПП, еднаш месечно;
 - Општините, Градот Скопје и општините во Град Скопје, можат да подготвуваат извештај за состојбата со животната средина за нивните територии. Извештајот треба да биде достапен на јавноста, согласно начелата за пристап до информации за животната средина. Градоначалникот на општината, Градоначалникот на Град Скопје и Градоначалниците на општините на Град Скопје ќе го доставуваат извештајот за состојбата со животната средина до МЖСПП, за одобрување.
 - Општините, град Скопје и општините во Град Скопје ќе промовираат развој на образование за животната средина и јавна свест.

Согласно законот за Квалитет на Амбиенталниот воздух (Сл. Весник на РМ бр. 67/04, 92/07), општините можат да воспостават мрежи за локален мониторинг на квалитетот на амбиенталниот воздух, доколку за тоа постои потреба. Врз база на податоците собрани од системите за мониторинг на квалитетот на воздухот, во случај одредени загадувачи во некои мерни точки да ги надминуваат просечните максимални дозволени концентрации во три последователни часа, треба да се алармира и извести Државниот Инспекторат за животна средина. Секој работен ден, Градскиот центар за известување и тревожење поднесува информации за квалитетот на воздухот, добиени од системите за мониторинг на квалитетот на воздухот. Извештаи за квалитетот на воздухот се изготвуваат месечно и годишно. Тие содржат информации за просечните дневни концентрации на сите набљудувани загадувачи, претставени табеларно и графички, како и табели на метеоролошки податоци од сите мониторинг станици.

Законот за управување со отпад (Сл. Венсик на РМ Бр. 68/04, 71/04, 107/07, 102/08), предвидува дека физичките и правни лица кои работат со собирање, транспорт, складирање, третирање, обработка и одлагање на отпад, ќе водат евиденција за типот, количината и потеклото на третираниот отпад; привремено складираниот отпад; отпадот предаден на собирачите и транспортерите на отпад, отпадот употребен и процесирани од создавачите на отпад; отпадот предаден на други правни лица и поединци кои обработуваат отпад, доколку орботката на отпадот не била изведена од создавачот на отпад; отпадот планиран за одлагање; отпадот орботен или одлаган во странство; и почетната и крајната дестинација на транспортот на отпадот. Евиденцијата на овие податоци треба да се води дневно во дневници. Овјие субјекти или поединци се обврзани, еднаш годишно, да ги достават податоците од евиденцијата како консолидиран извештај во претходно утврдена форма, до градоначалниците на општините и на Градот Скопје, најдоцна до 31 Јануари во тековната година, за претходната година. Градоначалниците на општините и на Градот Скопје се обврзани да ги поднесат овие податоци како консолидиран извештај во претходно утврдена форма, до тело одговорно за експертски активности во областа на животната средина, најдоцна до 31 март во

тековната година, за претходната година.

Законот за заштита на природата (Сл. Весник на РМ бр. 67/04, 14/06, 84/07) утврдува дека општините, како институции кои можат да бидат компетентни во извршување на административни, експертски и други работи во областа на заштита на природата, во согласност со начелата на овој и други закони, треба да ја информираат јавноста во врска со заштитата на природата, преку медиум, предавања, публикации, како и да ја известуваат јавноста за постоење на природно налседство и можноста за посета со цел разгледување и едукација.

Општините во Република Македонија се обидуваат да ги спроведуваат обврските кои им се дадени со легислативата за животна средина, со најефикасно користење на капацитетите со кои располагаат. Повеќето од овие обврски тие ги исполнуваат преку овозможување на пристап до информации за животна средина преку нивните веб страници.

Генерална анализа на моменталното спроведување на законските процедури

Доколку се анализира моменталното спроведување на законските процедури за пристап до информации за животната средина, може да се донесат следниве заклучоци:

- Со процесот на децентрализација, голема количина на информации за животната средина треба да биде управувана од единиците на локална самоуправа, општините. Сепак, тековниот процес на децентрализација понекогаш станува пречка за спроведување. Пред се, тоа е поради *недостатокот на капацитет на локалната самоуправа да управуваат со информации за животна средина*. Во поголем број случаи, општините немаат човечки ни материјални ресурси за собирање, обработка и дистрибуција на информации за животна средина;
- *Недостаток на комуникација помеѓу институциите на национално и локално ниво*. Поради праксата во минатото, која некаде сеуште е во сила, голема количина на информации за животната средина сеуште се складирали во многу државни институции на национално ниво. Поради недоволна комуникација со единиците на локална самоуправа, овие информации за животната средина не се достапни дури ни за локалните власти. Општините се соочуваат со проблем во собирање на податоци за животната средина кои се потребни за нивна секојдневна работа;
- Како резултат на *недостаток на финансиски ресурси, многу државни институции кои поседуваат информации за животната средина, не се во состојба да ги направат информациите достапни*, или се соочуваат со потешкотии во овозможување на пристап до информациите, согласно начелата во легислативата. Во повеќето институции, има лица назначени за дистрибуција на информации, но нема доволно ефикасни и опремени информативни точки / канцеларии;
- Постои одредена количина на информации за животната средина на веб страниците на институциите кои поседуваат информации за животната средина. Сепак, во многу случаи, *информациите достапни на веб страниците се застарени*, понекогаш дури и по две до три години. Иако, сите документи институциите ги имаат во електронска форма, тие не ги

- објавуваат редовно на веб страниците;
- Кога зборуваме за информации за животната средина на локално ниво, во многу случаи, *единствените достапни информации на интернет се информациите за урбано планирање*, или предлог/нацрт верзии од некои развојни документи кои треба да бидат достапни на интернет (согласно закон или барање на донатор кои ја финансираат изработката на документот);
 - Сите институции ги почитуваат законските обврски за активно информирање, кога информираат за процеси на Оцена на влијание врз животната средина (ОВЖС), Стратегиска оцена на животната средина (СОЖС) или издавање на еколошки дозволи. Во овие случаи, *скоро ниедна од институциите не е спремна да ја информира јавноста повеќе од она што се бара со регулативата* (само го почитуваат законскиот минимум). Само ги објавуваат соопштенијата на нивните веб страници и во весниците, како што е побарано со Закон, а не земаат премногу во предвид во кој степен засегнатата јавност ќе успее да дојде до информацијата;
 - *Поради тоа што физичките и правните лица имаат недостаток од соодветна опрема од информатичка технологија*, дел од податоците за животната средина се поднесуваат на хартија и потоа се пренесуваат во електронски формат, што остава ризик за грешки. Некои податоци се примаат во Excel и Word. Податоците доаѓаат во различни структури и формати, зависно од поедини институции кои ги собираат податоците. Поради тоа, системот треба да биде унапреден, да овозможува различни начини на внес на податоци;
 - *Постои простор за големи унапредувања во комуникацијата и протокот на податоци помеѓу МЖСПП и другите институции;*
 - *Постои потреба за подобрување на управувањето со податоци преку воспоставување на опширен регистер на сите параметри за животна средина кои се мерат.*

ОПШТА АНАЛИЗА НА ЗАКОНСКИТЕ ПРОЦЕДУРИ ЗА УЧЕСТВО НА ЈАВНОСТА ВО ДОНЕСУВАЊЕТО ОДЛУКИ ОД ОБЛАСТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

При регулирањето на прашањето на учество на јавноста во процесите на донесување одлуки од областа на животната средина, Законот за животна средина во целост ги следи начелата на Архуската Конвенција. Како резултат на тоа, Законот за животна средина дефинира дека:

Јавност значи едно или повеќе правни или физилки лица, граѓани и нивни организации и здруженија основани согласно закон.

Засегната јавност значи јавноста, засегната или која има интерес, сега или во иднина, за донесувањето одлуки во врска со животната средина. Засегнатата јавност ги вклучува и здруженијата на граѓани основани со цел заштита и промоција на животната средина, и физичките лица кои најверојатно ќе ги чувствуваат последиците од одлуката.

Институции одговорни за донесување одлуки за животна средина

Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) е носител на законската обврска за креирање и спроведување на политиката за животната средина во Република Македонија, за водење активности во областа на животната средина и овозможување рационална употреба на просторот и природните ресурси. Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП) ги врши работите што се однесуваат на: следење на состојбата на животната средина; заштита на водите, почвата, флората, фауната, воздухот и озонската обвивка од загадување; заштита од бучава, радијација, заштита на биодиверзитетот, геодиверзитетот, националните паркови и заштитените области; реставрација на загадените делови од животната средина; предлагање мерки за третман на цврст отпад; просторно планирање; просторен информативен систем; надзор од негова надлежност и врши и други работи утврдени со закон. Органи во состав на МЖСПП се: Државниот инспекторат за животна средина, Службата за животна средина и Службата за просторен информативен систем.

Други министерства се носители на директни или индиректни обврски во областа на управувањето со животната средина. Покрај МЖСПП кое има водечка улога во областа на животната средина, како органи на државна управа со директна надлежност се и: Министерството за одбрана кое ги врши работите што се однесуваат на цивилна заштита; Министерството за внатрешни работи кое ги врши работите што се однесуваат на: остварување на системот на јавната безбедност; производството, прометот, складирањето и заштитата од запалливи течности, гасови, експлозивни и други опасни материјали и превозот на овие материјали и укажувањето на помош при елементарни непогоди и епидемии; Министерството за економија кое ги врши работите што се однесуваат на: геолошките истражувања и експлоатацијата на минералните суровини и енергетиката; Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство кое ги врши работите што се однесуваат на: земјоделството, шумарството и водостопанството; користењето на земјоделското земјиште, шумите и другите природни богатства; ловот и

риболовот; заштитата на добитокот и растенијата од болести и штетници; следењето и проучувањето на состојбите со водите, одржувањето и подобрувањето на режимот на водите; хидромелиоративните системи; проучувањето и истражувањето на метеоролошките, хидролошките и биометеоролошките појави и процеси; Министерството за здравство кое ги врши работите што се однесуваат на заштита на здравјето на населението преку следење на загаденоста на воздухот, водата, земјиштето и животните продукти; заштитата на населението од заразни болести, од штетното влијание на гасовите, јонизирачките зрачења, бучавата, хигиено-епидемиолошката состојба; Министерството за транспорт и врски кое ги врши работите што се однесуваат на: внатрешната пловидба и станбено-комуналните работи.

МЖСПП ќе добие целосна надлежност во управување со водите по стапување во сила на новиот Закон за водите (Сл. весник на РМ 87/08, 6/09, 161/09), додека Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство ќе остане како надлежно во делот на наводнувањето, шумарството, ловството и рибарството. Управувањето со отпадот, заштитата на природата и управувањето со квалитетот на воздухот во целост преминуваат во надлежност на МЖСПП. Мониторингот на состојбата со животната средина се интегрира како активност во надлежност на МЖСПП.

Согласно Законот за локална самоуправа („Службен весник на РМ“ бр. 5/02), единиците на локална самоуправа (ЕЛС) се надлежни и одговорни да ги уредуваат и вршат работите од јавен интерес од локално значење, утврдени со закон. Со истиот закон е дефинирана и листата на надлежностите на единиците на локалната самоуправа и тоа: заштитата на животната средина и природата - мерки за заштита и спречување од загадување на водата, воздухот, земјиштето, заштита на природата, заштита од бучавата и нејонизирачкото зрачење; комуналните дејности - снабдувањето со вода за пиење; испораката на технолошката вода; одведувањето и пречистувањето на отпадните води; одведувањето и третманот на атмосферските води; одржувањето на јавна чистота; собирање, транспортирање и постапување со комуналниот цврст и технолошки отпад; отстранување на хаварисаните возила од јавните површини; одржувањето и користењето на парковите, зеленилото, парк-шумите и рекреативните површини; регулацијата, одржувањето и користењето на речните корита во урбанизираните делови.

Законска основа за учество на јавноста

Најголем број од обврските и начелата на учество на јавноста во процесите за донесување на одлуки за животна средина се интегрален дел од Законот за животна средина. Членот 17 од Законот ги опишува начелата на учество на јавноста и пристап до информациите:

Органите на централната власт, како и органите на општините и Градот Скопје и општините на Град Скопје ќе ги обезбедат сите потребни мерки и ќе пропишат постапки со кои ќе се обезбеди правото на пристап до информациите

за животната средина во процесите на донесувањето на сите одлуки кои се однесуваат на животната средина, како и да обезбедат учество на јавноста и услови за нејзино изјаснување во врска со процесите на донесување одлуки.

Ова значи дека сите закони, политики, планови, програми и процедури кои се развиваат од владини институции, треба да бидат усвоени низ отворени и транспарентни процеси кои овозможуваат учество на јавноста. Членот 56 од Законот за животна средина наведува дека органите на државната администрација, телата на локалната самоуправа, правните и физичките лица кои извршуваат надлежности од јавен интерес во согласност со закон, се обврзани да овозможат учество на јавноста во процесот на креирање на законите, правилниците и другите правни акти. Овој Закон предвидува и регулира можности за учество на јавноста во процесот на донесување на одлуки за:

- Оцена на влијанието врз животната средина
- Стратегиска оцена на животната средина
- Интегрирани еколошки дозволи

Оцена на влијанието врз животната средина

Процедурата за оцена на влијанието врз животната средина (ОВЖС) е опишана во Поглавието XI од Законот за животна средина, **Оцена на влијанието врз животната средина за одредени проекти**, како и во упатствата за утврдување на проекти за кои е потребна ОВЖС, со критериуми за утврдување на потребата од постапка за ОВЖС.

Предмет на оцена на влијанието врз животната средина се проектите кои, поради својата природа, големина или локација на нивното спроведување, може да имаат значително влијание врз животната средина. Оцената на овие проекти треба да биде извршена преку утврдување, опис и процена на влијанието што одреден проект го има или би можел да го има за време на своите извршување, управување или прекинување на управувањето врз:

- Луѓето и билошката разновидност;
- Почвата, водата, воздухот и други природни ресурси и климата;
- Историското и културното наследство, како и
- Интеракцијата помеѓу претходно споменатите елементи.

Процедура за изготвување на Студија за Оцена на влијанието врз животната средина

Процедурата за оцена на влијанието врз животната средина (ОВЖС) ги вклучува следните фази:

- Утврдување на потреба од ОВЖС
- Утврдување на обемот на ОВЖС Студијата
- Утврдување на влијанијата и изготвување на ОВЖС Студијата и
- Одлука

за директното и индиректното влијание врз животната средина, како резултат на спроведување или неспроведување на проектот. Секоја од фазите се завршува со административна одлука која што може да биде обжалена и повторно разгледана.

Процедурата за Оцена на влијанието врз животната средина, детално графички е претставена на Дијаграмот 2, на крајот од документот.

Фаза 1: Утврдување на потреба од ОВЖС

За оние проекти кои не се наведени во Член 78 во Законот за животна средина, процесот за ОВЖС започнува со процедура за утврдување на потреба од ОВЖС, за да се одреди дали планираната активност треба воопшто да биде предмет на проценка на влијанието. Инвеститорот или поборникот за проектот го известува Министерството за животна средина и просторно планирање во пишана и електронска форма за проектот кој го планира, заедно со стручно мислење за потребата за спроведување на ОВЖС процедура. Известувањето треба да ги содржи следниве информации:

- Информации за инвеститорот;
- Карактеристики на проектот, вклучувајќи детали за капацитетот/големината;
- Опис во која категорија ќе спаѓа проектот;
- Оправдување, дали инвеститорот ќе смета дека ОВЖС не е потребна;
- Општината во која е потребно да се реализира проектот;
- Локација на проектот/ краток опис на околната средина;
- Укажувања за потенцијални емисии на вода, воздух и почва;
- Карактеристики за потенцијалните влијанија на животната средина и на пејсажот, историско и културно наследство; и
- Укажување за тоа до кои други надлежни власти е испратено известувањето.

Министерството за животна средина и просторно планирање може да побара поднесување на дополнителни податоци и информации доколку тоа е потребно за донесување одлука при утврдувањето на потреба од ОВЖС. Барањето треба да биде доставено до инвеститорот во рок од 10 дена од дбивањето на известувањето. Инвеститорот треба да ги поднесе бараните информации во рокот зададен од Министерството, кој е различен од случај до случај.

Во рок од пет работни дена од приемот на сите потребни информации, Министерството за животна средина и просторно планирање е обврзано да објави известување во најмалку еден дневен весник кој е достапен на територијата на Република Македонија, како и на својата веб страна www.moepp.gov.mk. Покрај тоа, известувањето треба да се објави и во локален весник на територијата на која ќе се спроведува проектот. Известувањето треба да ги содржи следниве минимални информации:

- Краток опис на известувањето за предложената активност;
- Информации за сопственикот и операторот на предложената активност;
- Властите кои се одговорни за носење на таа одлука; и
- Карактерот на можната одлука.

Во согласност со Членот 81, став 2 од законот за Животна средина, процедурата за Утврдување на потреба од ОВЖС треба да се реализира на следниот начин:

- Министерството за животна средина и просторно планирање го информира Министерството за транспорт и врски или локалните власти кои се одговорни за дозволиите, согласно законот за градба, за добиеното известување, освен ако инвеститорот не достави документ дека веќе го има известно министерството;
- Министерството за животна средина и просторно планирање ги консултира централните и локалните власти со информации потребни за донесување на одлуката за Утврдување на потреба од ОВЖС;
- Властите ги испраќаат своите коментари во рок од 15 дена од приемот на известувањето;
- Министерството за животна средина и просторно планирање ги зема во предвид добиените коментари. Доколку коментарите не се добијат во наведениот рок, Министерството за животна средина и просторно планирање смета дека властите немаат коментари;
- Министерството за животна средина и просторно планирање донесува одлука за потреба од спроведување на ОВЖС во согласност со членовите 5-9 од Упатството за проектите за кои треба да биде реализирана оцена на влијанието врз животната средина.

Одлуката на Министерството за животна средина и просторно планирање во врска со потребата од Оцена на влијанието врз животната средина мора да содржи објаснување, и се испраќа до властите кои се консултирани и инвеститорот.

Министерството треба да ја заврши комплетната процедура за Утврдување на потреба од ОВЖС во рок од 30 дена од приемот на комплетното известување. Министерството за животна средина и просторно планирање ќе го информира инвеститорот дали ќе се спроведува постапката за оцена на влијанието врз животната средина или не. Одлуката ќе биде објавена во рок од пет дена од датумот на издавањето во најмалку еден дневен национален весник, на интернет како и на огласната табла на државната администрација која е одговорна за прашања од областа на животната средина. Известувањето треба да ги содржи следниве минимални информации:

- Краток опис на известувањето (понатаму во текстот апликација) за предложената активност;
- Краток опис на содржината и аргументи за одлуката за утврдување на потребата од ОВЖС;
- Опис на понатамошните процедури и укажување за тоа каде може да се добијат понатамошни информации;
- Известување за тоа како може да се обжалат одлуката, за колку дена и до кого треба да се поднесе тужбата (според Член 80 од Законот за животна средина).

Можност за учество на јавноста во фазата на Утврдување на потреба од ОВЖС

Инвеститорот, правните и физичките лица кои се засегнати, како и граѓанските здруженија кои се основани за заштита и унапредување на животната средина можат да поднесат жалба против одлуката до Второстепената комисија на Владата на Република Македонија одговорна за управни постапки во областа на животната средина, во рок од 8 дена од објавувањето на одлуката.

Фаза 2: Утврдување на обемот на ОВЖС Студијата

Доколку се донесе одлука дека треба да се спроведе ОВЖС, инвеститорот треба да аплицира за утврдување на обемот на ОВЖС.

Постои можност во законот инвеститорот да поднесе известување за намера за реализација на проект, при тоа истовремено поднесувајќи барање за утврдување на обемот на ОВЖС на проектот. Во тој случај, телото на државната администрација одговорно за работи од областа на животната средина треба да издаде една одлука која содржи и одлука за обемот.

Врз база на барањето за утврдување на обемот на студијата за ОВЖС, како и на типот на проектот, одговорните власти го утврдуваат обемот на ОВЖС.

Мислењето за обемот на студијата за ОВЖС посебно треба да содржи:

- Алтернативите кои треба да се земат во предвид;
- Основен преглед и истражувања кои се потребни;
- Методи и критериуми кои се користени за предвидување и испитување на ефектите;

- Правните лица кои треба да бидат консултирани за време на изготвување на студијата за ОВЖС на проектот;
- Структурата, содржината и должината на информациите за животната средина.

Одлуката за утврдување на обемот на студијата за ОВЖС треба да се објави во рок од 5 дена од донесувањето, во барем еден дневен весник кој излегува на територијата на Република Македонија, како и на веб страницата и огласната табла на органот на јавната администрација одговорен за работи од областа на животната средина.

Фаза 3: Утврдување на влијанијата и изготвување на ОВЖС Студијата

Инвеститорот е одговорен за подготвување и/или поднесување на студијата за оцена на влијанието врз животната средина. инвеститорот треба да ја подготви студијата и да ја достави до одговорните власти во пишана и електронска форма. Органите на јавната администрација и локалните власти кои поседуваат информации за животната средина кои се релевантни за развој на ОВЖС студијата за проектот, ќе му ги направат тие информации достапни на инвеститорот по негово барање.

Студијата за оцена на влијанијата врз животната средина треба да ги содржи барем овие информации:

- Опис на проект со информации за локацијата, карактерот и големината на проектот и бараната територија;
- Опис на животната средина и на медиумите на таа локација;
- Опис на културното и историското наследство, како и на пејзажот;
- Опис на типот и количината на емисиите и отпадот (цврст отпад и отпадна вода) што се очекуваат, покрај другите информации кои се потребни за евалуација на значајните ефекти на проектот врз животната средина;
- Опис на мерките за превенција, смалување и елиминирање на влијанијата на животната средина вклучувајќи итни мерки за задржување;
- Опис од ефектите на проектот врз животната средина, имајќи го во предвид нивото на научен развој и прифатени методи за евалуација;
- Опис на карактеристиките на технологијата која ќе се користи;
- Опис на алтернативни решенија за реализација на проектот и причини за избор на предложената опција (секогаш ќе се вклучува нулта-опција);
- Нетехничко резиме на студијата;
- Резиме на предизвиците во текот на подготовка на студијата;
- Предлог во врска со тие услови и спецификации според кои студијата треба да се ажурира.

Доколку Министерството утврди дека ОВЖС Студијата на проектот која е поднесена не содржи комплетна информација, ќе биде вратена на инвеститорот, и ќе постави рок за нејзино дополнување или ревизија кој не

може да биде подолг од 40 дена од денот на приемот на студијата. Во рок од пет дена од комплетирањето на студијата, Министерството за животна средина ќе ја објави и ќе најави дека е достапна преку најмалку еден дневен весник кој е достапен на целата територија на Република Македонија и на локална радио/ТВ станица. Нетехничкото резиме на студијата ќе биде објавено на веб страната на Министерството. Тоа известување треба да ги содржи минималните информации:

- Опис на предложената активност;
- Информации за сопственикот или операторот на планираната активност;
- Органот кој е одоговорен за носењето на одлуката
- Карактерот на можната одлука и релевантноста на подготвената Студија за оцена на влијанието врз животната средина
- Изјава дека секој има право на пристап до Студијата за оцена на влијанието врз животната средина заедно со детали за тоа каде може јавноста да ја набави студијата
- Изјава дека секој има право да достави коментари за студијата;
- Органот до кој може да се достават коментари или прашања, заедно со крајниот рок за доставување;
- Време и место за јавната расправа;
- Информации за тоа дали активноста подлежи на процедура за прекугранична Оцена на влијанието врз животната средина

Можност за учество на јавноста

Министерството треба да ја проследи студијата до општината на чија територија ќе биде спроведен проектот. Било кое лице, државен орган, или градоначалник на засегнатата општина може да ги достават своите мислења во пишана форма до Министерството за животна средина во рок од 30 дена од датумот од објавување на студијата. Министерството не е обврзано да ги земе во предвид мислењата кои се доставени по истекот на период од 30 дена.

Извештај за соодветноста на студијата за оцена на влијанието врз животната средина

Извештајот за соодветноста на ОВЖС студијата на проектот, треба да биде изготвена од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање, или од листата на експерти за спроведување на ОВЖС. Изготвувањето на извештајот треба да се реализира врз основа на студијата за ОВЖС, како и врз основа на мислењата поднесени во врска со студијата. Извештајот треба да одреди дали студијата ги исполнува законските услови, покрај предложените услови за исполнување во текот на имплементација на проектот и мерки кои треба да се превземат за превенција и намалување на штетните влијанија. Извештајот ќе се подготви за рок од 60 дена од поднесувањето на комплетната студија за ОВЖС, но може рокот да се продолжи ако има оправдани причини (максимум 30 дена). Готовиот извештај се доставува до МЖСПП во писмена форма.

МЖСПП во рок од пет дена од комплетирањето, ќе го достави извештајот до другите одговорни државни органи на јавната администрација, вклучувајќи ги и општинските органи на чија територија ќе се спроведува проектот. Извештајот исто така ќе биде објавен во најмалку еден дневен весник и на веб страната на министерството за животна средина.

Јавна расправа – можност за учество на јавноста

Во рок од пет дена од комплетирањето на студијата, министерството за животна средина ќе ја објави и ќе најави дека е достапна преку најмалку еден дневен весник кој е достапен на целата територија на Република Македонија и на локална радио/ТВ станица. Нетехничкото резиме на студијата ќе биде објавено на веб страната на министерството. Тоа известување треба да ги содржи минималните информации:

- Опис на предложената активност;
- Информации за сопственикот или операторот на планираната активност;
- Органот кој е одговорен за носењето на одлуката
- Карактерот на можната одлука и релевантноста на подготвената студија за оцена на влијанието врз животната средина
- Изјава дека секој има право на пристап до студијата за оцена на влијанието врз животната средина заедно со детали за тоа каде може јавноста да ја набави студијата
- Изјава дека секој има право да достави коментари за студијата;
- Органот до кој може да се достават коментари или прашања, заедно со крајниот рок за доставување;
- Време и место за јавната расправа; и
- Информации за тоа дали активността подлежи на процедура за прекугранична оцена на влијанието врз животната средина

Јавната расправа може да биде одложена ако инвеститорот, или лицата кои се одговорни за подготовка на студијата не можат да учествуваат, и во тој случај треба да се закаже нов термин кој ќе биде најдоцна пет дена од првиот термин за јавна расправа.

Министерството ќе води записник од расправата, во кој се наведуваат учесниците како и заклучоците, додека пак стенографските записи и видео и аудио записи се приложуваат со записникот. Министерството (кое го изготвува записникот) ќе достави копија заедно со прилозите до инвеститорот, одговорните органи на јавната администрација вклучувајќи ги органите на општинско ниво, и ќе го објави записникот на својата веб страница. Информациите кои се заштитени со специјална регулатива нема да бидат дискутирани на јавната расправа.

Јавната расправа во процедурата за Оцена на влијанието врз животната средина, е претставена на Дијаграмот 3, на крајот од документот.

ФАЗА 4: Одлука

Врз основа на студијата за ОВЖС, ставовите на јавноста и извештајот за соодветноста, во рок од 40 дена од неговото доставување, Министерството за животна средина издава одлука со која или дава согласност или ја одбива апликацијата на инвеститорот. Одлуката ќе ги содржи главните заклучоци од државниот извештај. Во рок од пет дена, таа ќе му биде дадена на инвеститорот, на државните органи на администрацијата одговорни за издавање на одобрение/дозволи за имплементација на проектот и до засегнатата општина, и ќе биде објавена во најмалку еден дневен весник или на веб страната на министерството за животна средина како и на огласната табла на министерството.

Известувањето ги содржи следниве информации:

- Краток опис на содржината на одлуката и било кои сродни услови;
- Резултатите од консултациите со јавноста (препознавање на загриженостите и на мислењата на засегнатата јавност);
- Главни причини и размислувања на кои се заснова одлуката (вклучувајќи упатување на учеството на јавноста во процесот);
- Каде што има потреба, опис на главните мерки за спречување, намалување и, ако е можно неутрализирање на главните лоши ефекти.

Одлуката престанува да има законски ефект во рок од две години од датумот на нејзино донесување доколку не е започнато со имплементација на проектот. На барање на поборникот за проектот, важноста на одлуката може да се продолжи, под услов дека не настанале значајни измени или во условите или во дадената област, главната содржна на студијата и vis-à-vis технологијата која е предвидена да се користи.

Трошоци за спроведување на процедура за оцена на влијанието врз животната средина на проектот

Битно е да се напомене дека јавноста не треба да има никакви трошоци поврзани со учеството во процедурата за ОВЖС. Инвеститорот треба да плати за проследувањето на известувањето за намера за проект, за утврдувањето на обемот на студијата за ОВЖС и за изготвување на извештајот за соодветноста на студијата за ОВЖС на проектот. Трошоците за организација на јавна расправа и овозможување на пристап до информации треба да бидат покриени од Министерството за животна средина и просторно планирање. Министерот за животна средина и просторно планирање треба да пропише ниво на трошоци за спроведување на процедурата за ОВЖС, кои што ќе бидат покриени од инвеститорот.

Стратегиска оцена на животната средина

Друго клучно средство кое на јавноста и помага да изврши влијание на процесите на носење на одлуки е во областа на стратегиска оцена на

животната средина (СОЖС). Тука се покануваат граѓаните и организациите да коментираат за Извештајот за стратедиска оцена на животната средина во врска со локално, национално или регионално предложена програма, политика или план. Бидејќи ова се одлуки на стратедско ниво, процедурата трае подолго отколку таа за одобренијата, вообичаено од една до пет години. Меѓутоа, вреди да се има на ум дека вршењето влијание на регионалниот развој или план за транспорт може индиректно да влијае на планирањето и на локацијата на активностите кои подлежат на законот за оцена на влијанијата на животната средина.

Начелата на Стратедиска оцена на животната средина се дадени во Поглавје X од Законот за животна средина, кое се однесува на **влијанието на проценката на животната средина од стратегиите, плановите и програмите.**

Процедурата за стратедиска оцена на животната средина е претставена во Дијаграм 1, на крајот од овој документ.

Согласно со поглавјето X од законот, Стратедиска оцена на животната средина се спроведува за сите планирачки документи кои се подготвени во областите на земјоделието, шумарството, рибарството, енергијата, индустријата, рударството, транспортот, регионалниот развој, телекомуникациите, управувањето со отпад, управувањето со води, туризмот, просторното и урбанистичкото планирање и користење на земјиштето, вклучувајќи национални и локални планови за животната средина и програми кои вклучуваат проекти кои веројатно ќе подлежат на ОВЖС, треба да поминат низ процедурата за СОЖС.

Други плански документи треба да бидат предмет на стратедиска оцена на животната средина само ако имаат шанси да извршат значително влијание врз животната средина и на човечкиот живот и здравје.

Ослободувањата вклучуваат документ за планирање кој треба да биде усвоен од општинските органи, советот на општината, Градот Скопје и /или општините на Градот Скопје каде дадено е претходно одобрение од страна на Министерството за животна средина и просторно планирање, или планови на национално ниво каде е дадено претходно одобрение од страна на Владата на Република Македонија.

Процедурата има три фази: 1) Фаза на подготовка на извештај за СОЖС; 2) Оцена на соодветноста на Извештајот за СОЖС и 3) Процедура за донесување на одлуки. Учесството на релевантните власти и организации (вклучувајќи ја “засегнатата јавност”) се предвидува за првата фаза со преглед и јавна расправа. Засегнатата јавност нема право да ја оспори финалната одлука, ниту да започне постапка пред управниот суд во текот на овие фази.

Кога се спроведува стратедиска оцена на животната средина, истиот орган кој е одговорен за подготовка на планирачкиот документ, стратегија или програма треба да подготви извештај за стратедиска оцена на животната средина (на општинско ниво градоначалникот мора да превземе водство за СОЖС

извештајот). При одлучувањето за опсегот и нивото на детали, мислењето на тие органи кои веројатно ќе бидат засегнати од имплементацијата на планот, стратегијата или програмата мора да бидат првично побарани. Во исто време, постоечкото знаење и методи за проценка; содржината и деталите на планирањето/стратегијата и или програмски документи; нивното влијание на процесите за носење на одлуки (на пр. ОВЖС); треба да се земат во предвид и во однос на интересите на јавноста и на државата. Стратегиската оценка се спроведува од органот одговорен за подготовка на планскиот документ. Стратегиската оценка за планските документи развиени од општината, треба да се спроведе од Градоначалникот на општината.

Можност за учество на јавноста

Откако извештајот за СОЖС е завршен, во рок од пет дена извештајот и соодветниот нацрт план, стратегијата или програма се објавуваат до сите засегнати страни (вклучувајќи ја и јавноста) од страна на одговорниот орган, и покрај локацијата каде двете може да бидат ревидирани се објавува и информација за процедурата за учество на јавноста. Истовремено, двата документа се споделуваат со Министерството за животна средина и просторно планирање.

Сите засегнати страни мора да го достават своето мислење за нацрт планот, стратегија или програма и извештајот за СОЖС, во рок од 30 дена од датумот на објавувањето. Потоа, одговорниот орган се очекува да ги земе во предвид мислењата и коментарите кои се добиени и да ги интегрира во извештајот за СОЖС, и покрај тоа да подготви резимиран извештај. Сите документи потоа се доставуваат до Министерството за животна средина и просторно планирање.

Прекугранична оценка на влијанието кога планскиот документ се подготвува во Република Македонија

Кога спроведувањето на планскиот документ во Република Македонија, има шанси да има прекугранично влијание врз животната средина и животот и здравјето на луѓето, по предлог на МЖСПП, засегнатата држава ќе добие информации за:

- Опис на планскиот документ;
- Извештај за оценка на влијанието врз животната средина на планскиот документ;
- Покана за учество во советодавните процедури поврзани со планскиот документ, во рок од два месеца од поднесувањето на поканата;

По барање на државата, која смета дека одреден плански документ подготвен во Република Македонија најверојатно ќе има влијание врз животната средина и животот и здравјето на луѓето, МЖСПП треба да достави информација.

Прекугранична оценка на влијанието кога планскиот документ се подготвува во друга држава

Доколку Република Македонија добие известување од одредена владина

институција на друга држава дека се подготвува плански документ кој најверојатно ќе има влијание врз животната средина и животот и здравјето на луѓето во Република Македонија, МЖСПП треба веднаш да иницира процедура за процена за статусот на влијанието во Република Македонија од спроведувањето на планскиот документ.

Доколку Министерството открие дека планскиот документ може да има влијание врз животната средина и животот и здравјето на луѓето во Република Македонија, тоа треба веднаш да ја извести одговорната владина институција во другата држава за намерата на надлежните институции и засегнатата јавност во Република Македонија да учествуваат во консултациите пред усвојување на планскиот документ, според услови и на начин пропишан со меѓународни договори ратификувани од Република Македонија.

Кога МЖСПП, или некоја друга релевантна институција на Република Македонија, добијат информација за подготовка на плански документ во друга држава, тие треба веднаш да го известат Министерство за надворешни работи на Република Македонија за потребата за поднесување на известување до надлежните институции на другата држава, со цел да се овозможи учество во процедурата за стратегиска оцена.

Оцена на соодветноста на СОЖС Извештајот

Телото кое го подготвува планскиот документ треба да ги интегрира во извештајот за животна средина мислењата и добиените коментари и да го поднесе планскиот документ заедно со извештајот до Министерството за животна средина и просторно планирање. Министерството треба да ја оцени соодветноста на извештајот за стратегиска оцена на животна средина во рок од 60 дена од датумот на поднесување на документацијата, а треба да го поднесе извештајот до органот надлежен за усвојување на планскиот документ.

Донесување на одлука

Органот надлежен за приготвување на планскиот документ или додаток на планскиот документ треба да ги земе во предвид наодите на Извештајот за стратегиска оцена на животна средина, мислењата и коментарите добиени од институциите засегнати со спроведувањето на планскиот документ, како и резултатите од прекуграничните консултации. Органот што го усвојува планскиот документ, треба исто така да го земе во предвид мислењето на Министерството за животна средина и просторно планирање за соодветноста на извештајот за стратегиска оцена на животна средина.

Интегрирани еколошки дозволи

А Интегрирана еколошка дозвола

Процедурата за учество на јавноста во процедурата за добивање на А-интегрирана еколошка дозвола, како и можностите за учество на јавноста се дадени во Дијаграм 4 и Дијаграм 5, на крајот од овој документ.

Апликацијата за А интегрирана еколошка дозвола се поднесува до Министерството за животна средина и просторно планирање. По доставувањето на апликацијата од страна на вршителот на инсталацијата до Министерството, во рок од пет дена Министерството мора да се достави копија од целата апликација до:

- Државните управни органи кои се одговорни за здравствени прашања;
- Државните управни органи кои се одговорни за активности кои ќе се одвиваат во инсталацијата инсталацијата (понатаму во текстот: други надлежни државни органи);
- Општината на чија територија ќе се врши инсталацијата;
- Граѓански здруженија (ГЗ за животна средина или засегнатата јавност), но само врз основа на претходно искажан интерес за учество во пишана форма во процедурите за доделување на одобренија.

Можност за учество на јавноста

Засегнатата јавност има право да доставува мислења и коментари во писмена форма во рок од 30 дена од издавањето на апликацијата како и да има пристап до било кои информации кои се релевантни за процесот на носење на одлуки. Уште повеќе што, засегнатата јавност може да побара јавна расправа да биде организирана од Министерството за животна средина и просторно планирање, во рок од 10 дена од истекот на 30 дневниот период за коментари, и има право на пристап до тие мислења кои се поднесени, а се релевантни за издавањето на одобрението.

Последователно, во подготовката на одобрението од типот “А”, Министерството мора да ги вклучи мислењата и коментарите кои се поднесени од засегнатата јавност во објаснувањето кое е составен дел на дозволата, кои се земени или не во предвид, и да даде објаснување зошто е така постапено. Одлуката која ќе резултира треба да биде објавена на нивниот веб сајт и најмалку во еден дневен весник кој е достапен на територијата на Република Македонија, во рок од 15 дена од издавањето на одобрението.

Б интегрирана еколошка дозвола

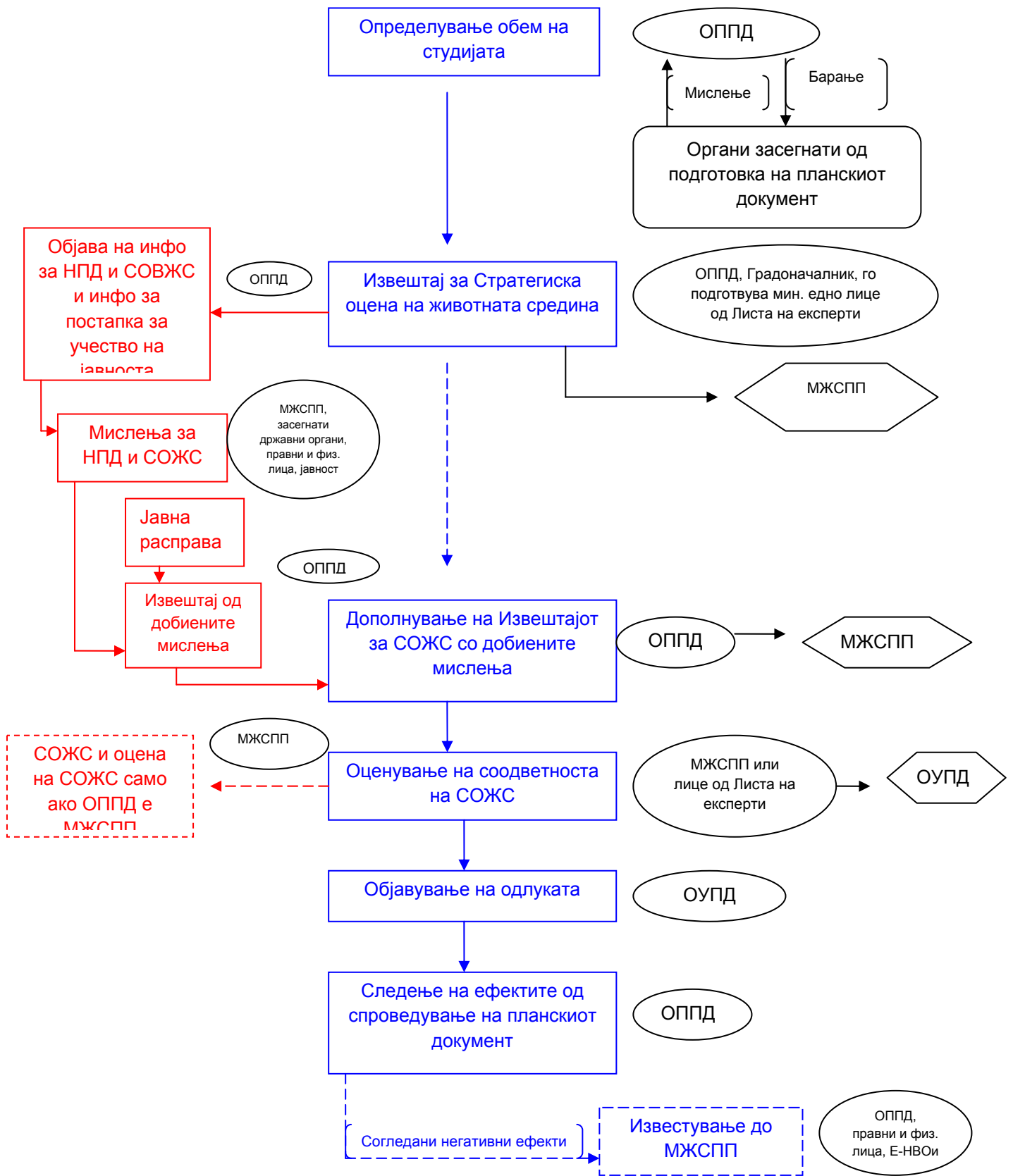
Со цел издавање на Б интегрирана еколошка дозвола, операторот треба да поднесе апликација до одговорниот орган на локалната самоуправа, или до органот на државна администрација одговорен за надлежности од областа на животната средина.

Општа анализа на моменталното спроведување на законските процедури за учество на јавноста во процесот на донесување на одлуки за животна средина

Анализирајќи го моменталното спроведување на законските процедури за учество на јавноста во процесот на донесување на одлуки за животна средина, може да се донесат следните заклучоци:

- Постои недостаток на капацитет на единиците на локалната самоуправа за креирање на услови за учество на јавноста во процесот на донесување одлуки, што е во директна врска со недоволниот капацитет за дистрибуција на информации за животната средина. На пример, повеќето од институциите не ја информираат јавноста за можностите за учество на јавноста. Покрај законските можности, учеството на јавноста може да се оствари преку:
 - o Состаноци со граѓаните – процесот на учество на јавноста може значително да се подобри доколку се организираат повеќе од еден состанок со граѓаните;
 - o Известување на било кое место на кое се собираат граѓаните, како на пример, пазари, црква, ресторани или барови, отколку само известување во весниците и на веб страниците. Таму каде има голем број на граѓани, постои шанса поголем број на граѓани да добијат информација;
- Недостаток на комуникација меѓу институциите и јавноста. Поради минатото и постоечката пракса, сеуште нема доволно доверба помеѓу институциите и јавноста. Ова резултира во недостаток на комуникација која што резултира со недостаток на учество на јавноста;
- Ниско ниво на едукација на јавноста за можностите за учество на јавноста. Ова резултира со недоволно иницијативи за учество на јавноста иницирани од граѓаните;
- Недоволен капацитет на локалните и националните НВОи за соработка со владините институции
- Моментално на веб страницата на МЖСПП има објавено информација за околу 20 ОВЖС процедури. Овие процедури се реализираат за различни типови на проекти, од енергетски, преку водоснабдителни и проекти за третман на води, до инфраструктурни проекти – градење на патишта. Иако има опширни информации за овие проекти, постои значителен простор за подобрување на форматот на достапните информации, што би резултирало во полесен и поефикасен пристап на засегнатата јавност до информациите.

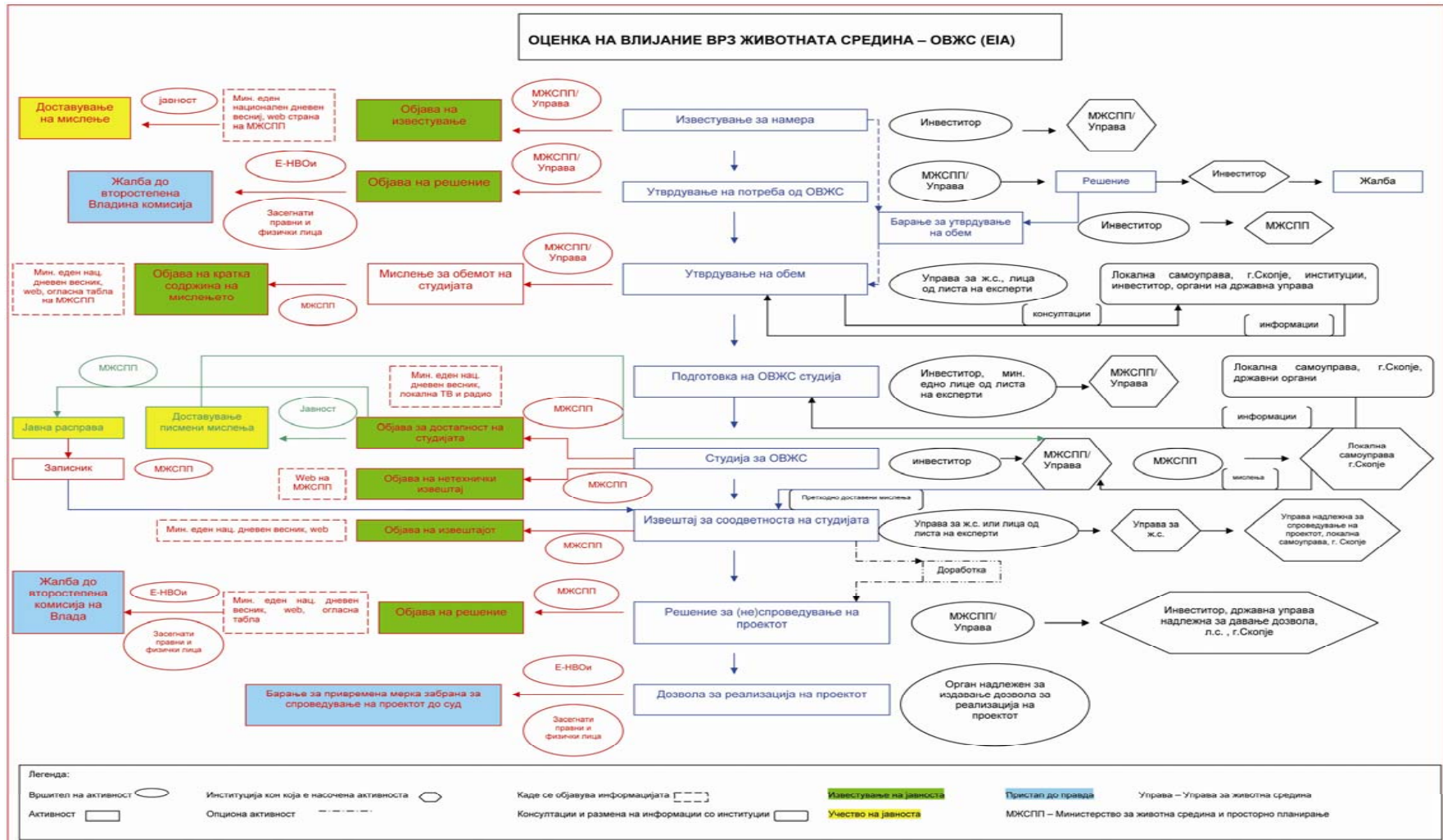
Дијаграм 1: Стратегиска оцена на животната средина - СОЖС



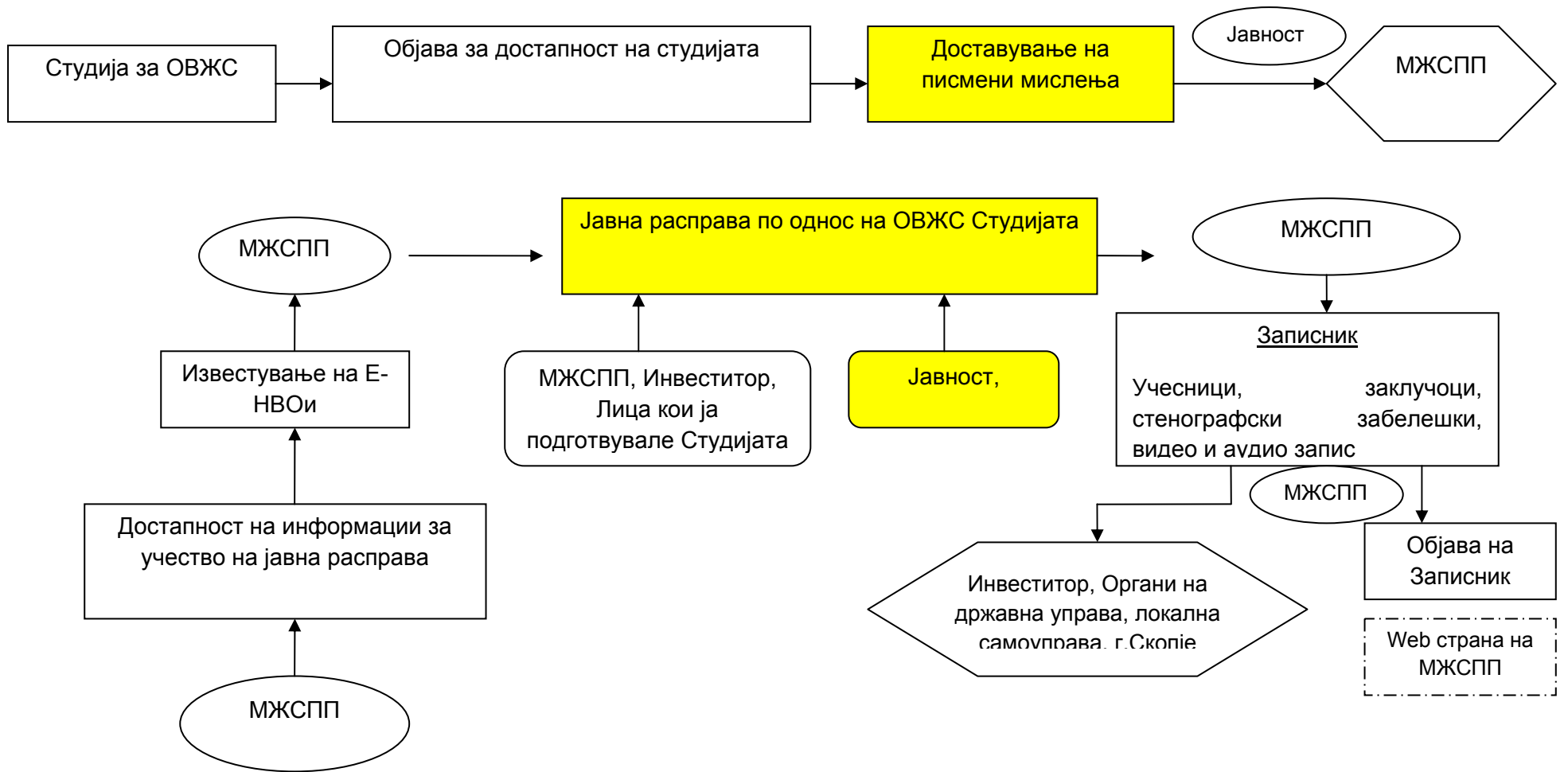
Легенда: МЖСПП – Министерство за животна средина и просторно планирање
 НПД – Нацрт плански документ
 Вршител на активност Институција кон која е насочена активност
 Активност Опциона активност
 Консултации и размена на информации со институции

ОППД – Орган кој го подготвува планскиот документ
 ОУПД – Орган кој го усвојува планскиот документ

Дијаграм 2: Постапка за оцена на влијаниеот врз животната средина

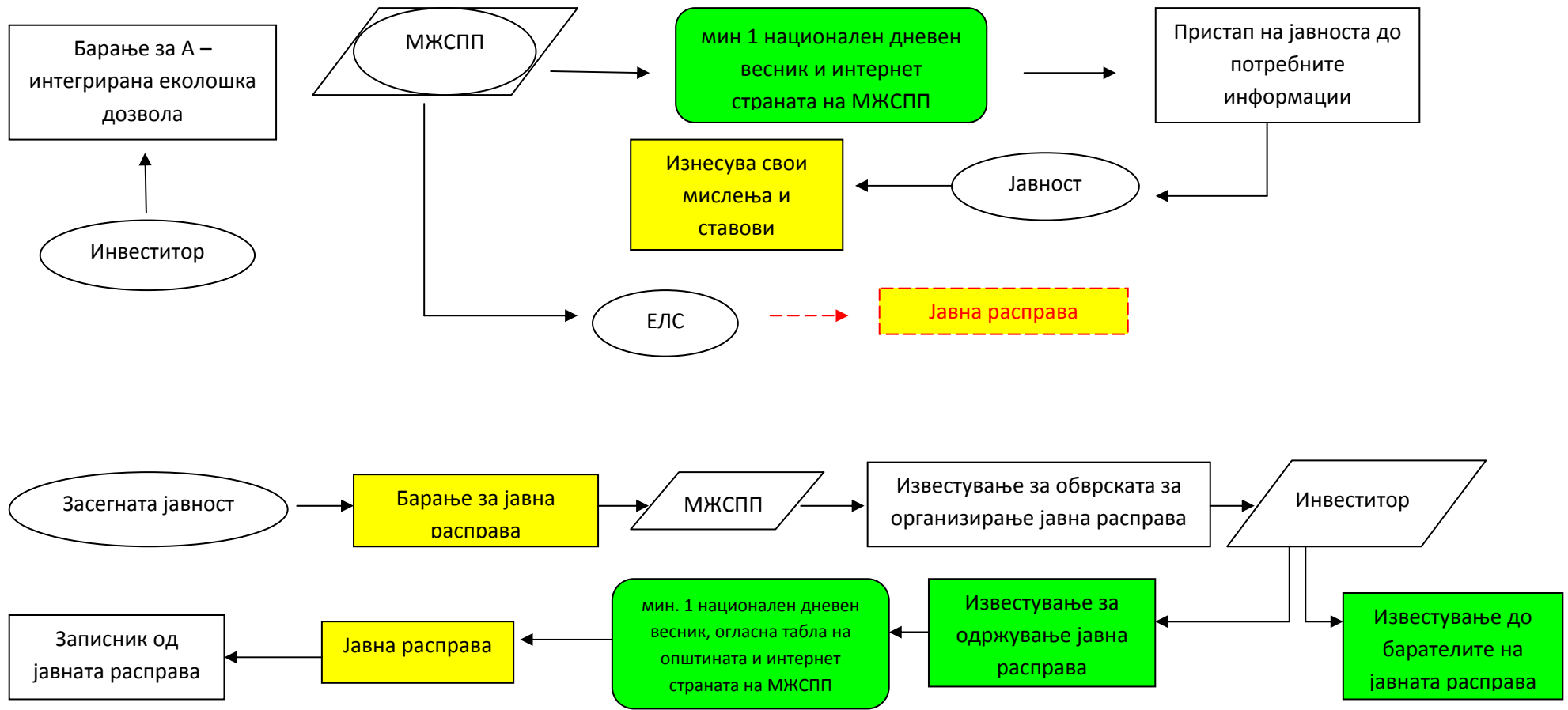


Дијаграм 3: Учество на јавноста во процесот на ОВЖС постапката

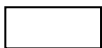


Легенда: ОВЖС – Оценка на влијание врз животната средина Учество на јавност
 Надлежна институција ○ Институција кон која е насочена активноста Учесници на јавната расправа
 Активност Каде се објавува информацијата МЖСПП – Министерство за животна средина и просторно планирање

Дијаграм 4: Учество на јавноста во процесот на издавање А-интегрирана еколошка дозвола (1)



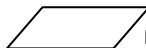
Легенда:



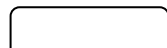
што



кој



кому



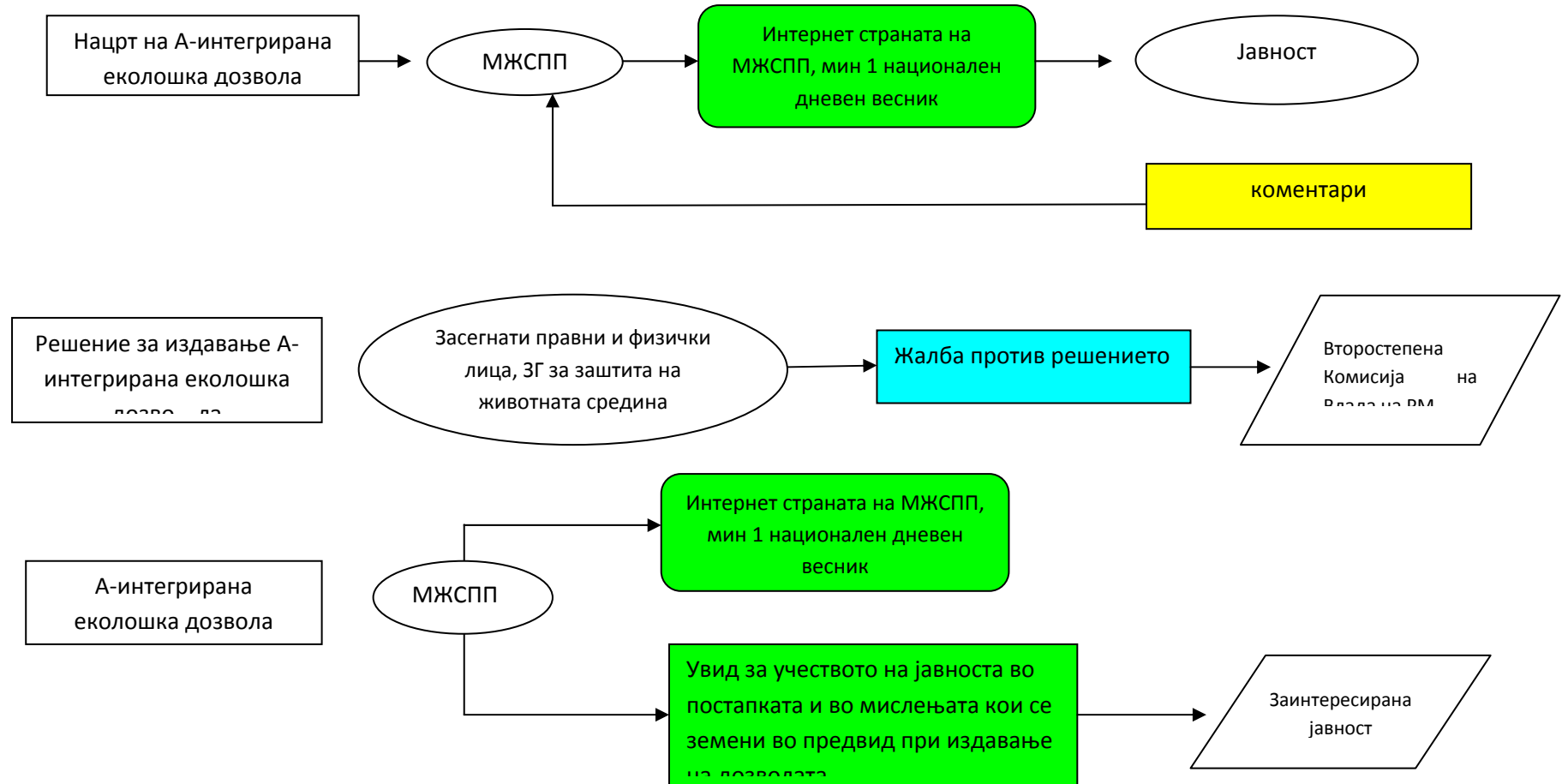
каде



опциона активност

МЖСПП- Министерство за животна средина и просторно планирање, ЕЛС – Единици на локална самоуправа, информирање на јавноста, учество на јавноста

Дијаграм 5: Учество на јавноста во процесот на издавање А-интегрирана еколошка дозвола (2)



Легенда:

□ што

○ кој

▱ кому

▭ каде

МЖСПП- Министерство за животна средина и просторно планирање, ЗГ- Здруженија на граѓани, информирање на јавноста, учество на јавноста, пристап до правда